

tuspaikkojen ulkopuolelle. Tässä on epäilemättä kysymys nyky-yhteiskunnan pysyvällisluontoisesta rakenteellisesta marginaalista, jossa syrjäytymisvaara on ilmeinen. Kun vielä tutkimustulokset osoittavat, että nämä marginaalissa olevat nuoret pyrkivät monesti elämään aivan tavallista elämää ja laatimaan olonsa mielekkääksi ilman erityistä alakulttuurista uhmaa, on tässä yhteiskuntapoliittisesti kyse muustakin kuin elinkeinoelämän ”nuorisohuolesta”. Nuorille marginaalissa olisi löydettävä oma toimiva visio, miten elää tässä yhteiskunnassa. Sosiaalipolitiikan ja koulutuspolitiikan pitkässä juoksussa ongelma ei näyttäisi ratkeavan koulutuspaikkoja lisäämällä, pikemminkin tarvittaisiin erityistä yhteiskuntapoliittista räätäliä sovittamaan yhteen yksilöiden ja yhteiskunnan tarpeiden mukaisia ratkaisuja näiden nuorten sivullisuuden vähentämiseksi.

Juhlakirjan pääteasemalta löytyy Yhteiskuntateoriaa, mikä sopiikin oikein hyvin ajatellen Pirkkoliisan tutkijanprofiilia. Teos päättyy kahden oppialan tunnetun professorin Risto Eräsaaren ja J.P. Roosin kirjoituksiin. Molemmat ovat olleet eri tavoin Pirkkoliisan tärkeitä yhteistyökumppaneita. Kumpikin heistä näyttää pysyneen tyylilleen uskollisina haasteen heittäjinä. Pirkkoliisa professorina tuskin olisi aivan nykyisen itsensä näköinen, ellei olisi vuosikymmenien kuluessa ollut monesti vastauksen ja perustelun velkaa näille herroille sekä teorian että metodologian kysymyksissä.

Marja Järvelä

Yleisteos hyvinvointiyhteiskunnan paikallistoimijoiden yhteistyöstä

Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma: Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-kustannus. 2005, 219 s.

Institutionaalinen hyvinvointivaltio on heikentynyt. Tähän kehitykseen on oleellisesti liittynyt erilaisten welfare mix -mallien etsiminen, erityisesti paikallistasolla. Näin kansalaisyhteiskunta ja sen järjestäytynyt osa järjestöt ovat nousseet uuteen asemaan sosiaalipolitiikan kentällä. Samalla myös kolmannen sektorin tutkimusta tehdään yhä enemmän. Tutkimukset ovat kuitenkin olleet pääasiassa erilaisia projektien arviointeja ja selkeät yleisteokset ovat aihepiiristä puuttuneet. Jälkimmäiseen puutteeseen vastaa Sakari Möttösen ja Jorma Niemelän teos ”Kunta ja kolmas sektori”.

Möttösen ja Niemelän mukaan syvällistä keskustelua kuntien ja kolmannen sektorin välisestä yhteistyöstä ei ole käyty. Teos pyrkii vastaamaan tähän puutteeseen. Tarkoituksena on punnita, millaista yhteistyötä kuntien ja järjestöjen tulisi tehdä ”uudessa ja uljaassa” hyvinvointiyhteiskunnassa. Tekstissä pohditaan ovatko järjestöt objekteja vai subjekteja. Tällöin alakysymyksenä pohditaan esimerkiksi miten järjestöt suhtautuvat palvelujen tehostamislinjaan.

Jorma Niemelä on kirjoittanut luvut yksi ja kolme, joissa pääosassa on järjestöjen käsittely. Sakari Möttönen on vastannut kunta-asioita käsittelevien lukujen kaksi ja neljä sisällöstä. Luvut viisi, kuusi, seitsemän ja kah-

deksan ovat syntyneet kirjoittajien yhteisvoimin. Ensimmäisessä luvussa käydään läpi kansalaisyhteiskunnan ja julkisen vallan suhteita kolmen eri hyvinvointivaltion historian olennaisen ajanjakson aikana. Niemelän mukaan hyvinvointivaltio ja kansalaisyhteiskunta sen osana saivat Suomessa kasvualustan 1800-luvun esipoliittisista kansalaisliikkeistä, kuten työväenliikkeestä. 1960–1970-lukujen hierarkkinen hyvinvointivaltio taas vaikutti järjestöihin byrokraatisoivasti. Kun järjestöt linkittyivät yhä vahvemmin institutionaaliseen hyvinvointivaltioon, menettivät ne osan identiteetistään. 1990-luvun hyvinvointivaltion ongelmat ja jälkimodernin maailman uudenaikaiset riskit asettivat järjestöt jälleen uuteen tilanteeseen.

Luvussa kaksi syvennyttään hyvinvointivaltion kehitykseen institutionaalista kohti pluralistista hyvinvointikuntaa. Luvussa tuodaan esille, miten ja miksi paikallishallintoa uudistettiin kovalla kädellä 1990-luvulla. Uudistusten tausta sijoittui jo 1980-luvulle, jolloin erilaiset ideologiset uusliberaalit opit, kuten New Public Management, nostivat suosiotaan. Lamasta ja paikallishallinnon uudistuksista kunnat selvisivät hyvin. Möttönen väittää kuntien aktiivisen toiminnan pelastaneen hyvinvointivaltion. Muutosten myötä paikallistaso korostui ja Euroopan unioniin liittyminen toi mukanaan uusia palvelujen tuottamis- ja rahoittamistapoja.

Kolmas luku tarjoaa näkemyksen järjestöjen toiminnasta, moraalisesta taustasta, kehitysvaiheista ja merkityksestä. Nykyisellään järjestöt ovat vahvasti irtaantuneet perinteisistä

sosiaalisista liikkeistä. Niitä leimaa voimakkaasti paikallisuus ja yksityiskulttuurin korostuminen. Ne voidaan nykyisin jakaa toimintansa perusteella viiteen ryhmään: edunvalvonta-, vapaaehtoistoiminta-, vertaistoiminta-, asiantuntija- ja palveluntuottajajärjestöihin. Keskeisimmät tehtävät ovat sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin lisääminen, välittämiskansavien tarjoaminen, identiteetin rakennusaineiden tarjoaminen, osallisuusväylien luominen, marginaaliryhmien äänenkannattajana toimiminen, toivon tuottaminen sekä innovaattorina toimiminen.

Luvussa neljä kuvataan kunnallishallinnon kehitystä kolmen vaiheen kautta. Ensimmäisenä vaiheena Möttönen tuo esille 1960-luvulle kestäneen vahvan byrokraattisen hallintojärjestelmän. Vähitellen byrokraattisuus sekoittui vahvasti politisoituneeseen kunnallishallintoon. Politisoituminen johti siihen, että järjestöjen toimintaa alettiin kunnallistaa. 1980-luvulle tultaessa politiikka ja hallinto pyrittiin ajan hengen mukaisesti erottamaan toisistaan. Esille nousi ns. managerialismi, joka merkitsi, että poliittisilta päättäjiltä alettiin siirtää valtaa virkamiehille. Tehokkuuden korostamisen myötä järjestöt alettiin nähdä yhtenä palveluntuottajana. Nyt 2000-luvulla managerialistinen johtamisoppi on tullut tiensä päähän osittain sen vuoksi, että sen avulla ei voida enää vastata tietoyhteiskunnan muuttuviin tarpeisiin. Uudessa toimintaympäristössä toimintaa paikallistasolla leimaa voimakas verkostomaisuus. Verkoston olennaisena osana toimivat myös järjestöt. Samalla järjestöt ovat pai-

kallistasolla myös strategiatoimijoita, demokratian vartijoita ja sosiaalisen pääoman kasvattajia.

Luvussa viisi kirjoittajat jatkavat kuntien ja järjestöjen ongelmallisen suhteen käsittelyä. Liikkeelle lähdetään suurista linjoista käsittelemällä sitä kuinka hyvinvointivaltion turvaamisesta on keskusteltu ekonomisesta ja hyvinvointipoliittisesta näkökulmasta. Ekonomistinen eetos on tunkeutunut yhä voimakkaammin yhteiskuntapolitiikan alueelle. Osasyynä talouden hegemoniseen asemaan voi pitää, ettei sosiaali- ja terveydenhuollossa ole juuri oltu kiinnostuneita talouskysymyksistä. Tästä kirjoittajat johdattavat lukijan palvelujärjestelmien ongelmiin paikallistasolla, jossa kilpailuttamisen ongelmat korostuvat. Juuri järjestöjen paikallistasolla tuottamien palveluiden kilpailuttaminen on tietyissä piireissä nähty kilpailua vääristävänä. Esimerkiksi verohallinto on pyrkinyt poistamaan kolmannen sektorin toimijoilta yleishyödyllisen yhteisön statuksen. Jos näin tapahtuisi, tehtäisiin järjestöistä voimakkaasti yritysmäisiä ja samalla menetettäisiin ns. yhteisötalouden tarjoamat hyödyt.

Kuudennessa luvussa kirjoittajat ottavat askeleen kohti konkreettisempaa käsittelemällä yhteistyön todellisia ongelmia ja mahdollisuuksia. Luvun pääideana on tuoda esille, että järjestöjen toimintaa ei tule kehittää tai organisoida julkisen sektorin näkökulmasta. Esimerkkinä onnistuneesta kunnan ja järjestöjen yhteistyöstä kirjoittajat tuovat esille mm. yhteissäätiomallin. Yhteisorganisaation kuten yhteissäätöön perustamisessa on nähtävissä selkeästi tilaaja-tuottaja

-mallin idea. Toiminta perustuu voimakkaasti verkostomaisuudelle. Verkosto toimii, mikäli kunta ymmärtää organisaation yhteistoimintajärjestelmänä, eikä vain palveluntuottamisyksikkönä. Luvun lopuksi Möttönen ja Niemelä palaavat vielä pohtimaan kilpailuttamiseen liittyviä pulmia viitaten esimerkiksi hankintalakiin liittyviin ongelmiin.

Seitsemännessä luvussa esitetään käytännön esimerkki kuntien ja järjestöjen yhteistyöstä. Kohteena on Jyväskylän seudun päihdepalvelusäätiö. Kohteen esittely jää hieman pinnalliseksi, mutta koska kyseessä on yleisteos, toimii luvun sisältö havainnollistavana käytännön kuvauksena sosiaalisesta innovaatiosta ja on näin olennainen osa kirjaa. Tekstin perusteella Jyväskylän seudun päihdepalvelusäätiön toimintaa voidaankin pitää onnistuneena esimerkkinä siitä, kuinka yhteistoimintaverkosto voi toimia tehokkaasti hyvinvointipalveluiden tuotannossa.

Kahdeksas eli viimeinen luku päättää kirjan runollisin sanoin. Otsikko ”Kohti sosiaalisen eheyden yhteiskuntaa” tarjoaa oivan lähtölaukauksen. Luvussa tuodaan esille kirjan perusperiaatteet: a) järjestöt eivät ole hyvinvointivaltion ongelmien ratkaisijoita, b) hyvinvointivaltio vaatii toimiakseen solidaarisuuteen perustuvan kansalaisyhteiskunnan, c) järjestöt tulee nähdä myös edunvalvojina, d) järjestöjen tulee toimia innovaattoreina, e) olemme siirtyneet palvelukunnasta verkostoyhteiskuntaan ja f) julkisen vallan tehtävänä on huolehtia universaalisti sosiaaliturvasta.

Teoksessa viehättää sen suorakäisyys. Kirjoittajat tuovat selkeästi esil-

le, millaisena he näkevät kolmannen sektorin merkityksen hyvinvointiyhteiskunnassa nyt ja millainen sen tulisi olla tulevaisuudessa. Positiivisena puolena on myös ajoittainen pohdiskeleva ote. Pohdiskelevuus kertoo kirjoittajien suuresta asiantuntijuudesta paikallistason hyvinvointipolitiikkaa kohtaan. Kirja täyttää suomalaisen sosiaalitieteellisen kirjallisuuden selvän aukon ja sitä voi yleisteosmaisuuksensa vuoksi empimättä suositella aihealueen kurssikirjaksi sosiaalitieteiden perusopintoihin.

Arttu Saarinen